

Tillämpning, uppföljning och bevisning - hållbarhetskriterierna på "kostchefiska"

Monica Sihlén, Förvaltningsområdesansvarig Livsmedel, monica.sihlen@uhmynd.se
 Kostdagarna, Kost och näring, 2024-03-15

Kriteriepaket enligt "Nationella livsmedelsstrategin"

En livsmedelsstrategi för Sverige – fler jobb och hållbar tillväxt i hela landet. Prop. 2016/17:104:
 Den offentliga upphandlingen av livsmedel och måltidstjänster bör användas för att bättre styra mot - och motsvara - samhällets ambitioner och lagar inom djurskydd och miljö.

"Vad är ett kravpaket?"

- Kravpaket nötkött = hållbarhetskriterier för nötkött som även återfinns i svensk djurskyddslag, föreskrifter från Jordbruksverket eller svenska branschöverenskommelser.
- förenkla kriterieanvändandet och prioriteringar samt tydliggöra målsättning för leverantörer.

"Hur använder jag ett kravpaket?"

- Välj kriterier och paket efter behov, mål och uppföljningsförmåga.
- Kontrollera marknadstillgång på produkter som uppfylls av ett paket.
- Alla krav i ett paket ska inte automatiskt ställas på alla produkter.

Tillämpning

"Varför ska man använda sig av UHM:s hållbarhetskriterier?"

- Ett frivilligt kvalitetssäkrat stöd
- Bidra till minskad miljöpåverkan och positiv social- och samhällsekonomisk hållbar utveckling enligt internationella, nationella och lokala målsättningar.
- Underlätta för leverantörer med en likartat kravbild från offentlig sektor och sänka administrativa kostnader att erbjuda efterfrågat sortiment.

"Ibland känns det som att man måste vara professor för att kunna använda hållbarhetskriterierna, ska det verkligen vara så?"

- Upphandlingsrättsliga principer
- Lagen om upphandling (LOU)
- Kvalitetsgranskade hållbarhetskriterier
- Ska klara domstolsprövning
- Ska säkra transparens, rättssäkerhet och gränsöverskridande handel

Kan ett kravpaket garantera svensk råvara?

"Kan det tydliggöras av UHM vilka kriterier som faktiskt kan bevisas av svensk lag för det är idag osäkert. Exempelvis GMO-fritt foder, är det något som gör att man bara får svenskt?" Nej

The screenshot displays the UHM procurement portal interface. On the left, a table lists various criteria for beef (Nötkött) and pig (Svin) products, including requirements for origin, animal welfare, and environmental impact. On the right, a detailed view of a criterion is shown, titled 'Uttodrning vid uppstallning före slakt' (Weaning at housing before slaughter). This view includes a 'Kriterietext' (Criterion text) explaining the requirement for Swedish-born piglets and a 'Förslag till bevis' (Suggested evidence) section with bullet points detailing how to verify the criteria, such as checking for Swedish origin and specific farm information.

Tillämpning Särskilda kontraktsvillkor

”Hur ska man hantera Särskilda kontraktsvillkor?”

- > Kontraktsvillkor ska ha anknytning till det som ska köpas.
- > Kan vara miljömässiga, sociala, arbetsrättsliga och andra villkor för fullgöra kontrakt.
- > Ska inte påverka utvärdering av anbudet men villkoret ska accepteras av anbudslämnare.
- > Det kan anges att leverantören i sitt anbud i korthet beskriver hur villkoren ska uppfyllas.
- > Ska uppfyllas under kontraktstiden (tidigast vid kontraktstart eller senare).
- > Kan kontrolleras först när kontraktet har startat (eller senare tidpunkt) så avsätt resurser för att följa upp att leverantören uppfyller kontraktsvillkoren.
- > Särskilda kontraktsvillkor ska vara kopplade till en proportionell sanktion i avtalet!

Vad är ett tillräckligt bevis?

”Kan en Leverantörsförsäkran vara tillräcklig bevisning?”

Nej - inte som bevisning

Leverantörsförsäkran är enbart en informationssammanställning av bevis som underleverantören uppger finns – men några bevis visas inte.

Leverantörsförsäkran pannkaka

Ursprung

Tillverkningsland: Sverige

Upphandlingsmyndighetens hållbarhetskriterier:	Gäller råvara/or eller ursprungsland	Utfärdad datum
Ansvarsfull antibiotikaanvändning - kött och mjölk, 11398, Bas	Leverantörsförsäkran, Mjök, Sverige.	2021-02-23
Betesdrift - mjölk, 10429-1, Bas	Leverantörsförsäkran, Mjök, Sverige	2022-02-03
Ej strålförkningsmedel, 10383-1, Bas	Leverantörsförsäkran, Vetemjöl Sverige	2021-02-23
GMO-fri vara, 10386, Bas	Leverantörsförsäkran, vetemjöl Sverige	2021-02-23
Grovfoder till kalvar - nötkött och mjölk, 11385, Bas	Leverantörsförsäkran, Mjök, Sverige.	2021-02-23
Hälsoreducerande och förebyggande djurhälsa - mjölk, 11449, Bas	Leverantörsförsäkran, Mjök, Sverige.	2021-02-23
Foder utan GMO-innehåll, 10422-3, Spjutspets	Leverantörsförsäkran, Mjök, Sverige	2022-02-03
Hälsoreduceringsystem, 10898-1, Spjutspets	Leverantörsförsäkran, Ägg Sverige	2021-02-23
Kadmiumhalt i produkten, 10373-1, Spjutspets	Leverantörsförsäkran, Vetemjöl Sverige	2021-02-23

Leverantörsförsäkran pannkaka

Ursprung

Tillverkningsland: Portugal

Råvaruursprung:

Vetemjöl
Ingrediensandel: 21,2%

Råvaruursprung:

Ägg
Ingrediensandel: 21%

Ursprungsland: Portugal

Upphandlingsmyndighetens hållbarhetskriterier för produkten

Upphandlingsmyndighetens hållbarhetskriterier:	Gäller råvara/or eller ursprungsland	Utfärdad datum
Ansvarsfull antibiotikaanvändning - kött och mjölk, 11398, Bas	Ekologiskt certifikat, Mjök - Belgien	2024-01-04
Ej strålförkningsmedel, 10383-1, Bas	Ekologiskt certifikat, Vetemjöl - Frankrike	2024-01-04
EU-ekologisk vara, 11009, Bas	Ekologiskt certifikat, Vetemjöl - Frankrike	2024-01-04
EU-ekologisk vara, 11009, Bas	Leverantörsintyg, Mjök - Belgien	2024-01-04
GMO-fri vara, 10386, Bas	Ekologiskt certifikat, råvaruspecifikation, Vetemjöl - Frankrike	2024-01-04
Ansvarsfullt producerad fodersoja, 11113, Avancerad	Ekologiskt certifikat, Leverantörsintyg, Ägg - Portugal	2024-01-04
Antibiotikaförskrivning, 10416-1, Avancerad	Leverantörsintyg, Ägg - Portugal	2024-01-04
Ekologisk vara - tillägg lyokolin, nöns och ägg, 10448-4, Avancerad	Ekologiskt certifikat, Ägg - Portugal	2024-01-04
Ekologisk vara - tillägg mjölk, 10450-2, Avancerad	Råvaruspecifikation, Mjök - Belgien	2024-01-04

Bevis för hållbarhetskriterierna

"I allt fler upphandlingar ser vi krav på att hållbarhetskriterierna ska bevisas med bakomliggande dokumentation. Exempelvis djurskyddskrav. Det är inte lätt. Vilket stöd kan UHM ge när det gäller bevis?"

Enligt kriterierutinen på UHM:

- Huvudregel inte ställa upp mer långtgående krav än nödvändigt på krav eller bevis.
- Hållbarhetskriterierna bör inte "tillhandahålla" bevis eller styra mot vissa typer av bevis.
- Hållbarhetskriterier bör hänvisa till *förslag* för olika bevismedel som kan finnas tillgängliga vid utvärdering och uppföljning.
- UHM har inga möjligheter att utreda möjliga bevis på marknaden.
- Kvaliteten gällande "förslag till bevis" helt beroende av referensgruppens information.

Kontroll (KR Stockholm dom 2841-11)

"När – och hur mycket - behöver jag kontrollera produkter i anbudsutvärdering?"

- Gemensamma certifierings- eller kontrollsystem inom EU krävs inte för kravställan.
- Kommun är vid utvärdering inte skyldig att kontrollera att uppgifter i anbud är riktiga om anledning att ifrågasätta saknas och behöver då inte vidta ytterligare åtgärder.
- Grossist hävdade rutiner för egenkontroll av underleverantörer för produktkraven.
- Kommunen åberopade dessutom andra kontrollmekanismer som att utföra inspektion och fråga underleverantör vilket domstolen ansåg tillräckligt.
- Om leverantör inte uppfyller produktkrav är det avtalsbrott -> hävning av avtal.
- Leverantör som bara intygar att en uppgift stämmer är inte ett tillräckligt bevis.

Bevis i utvärdering – Upphandling zon 2

"När – och hur mycket - behöver jag kontrollera produkter i anbudsutvärdering?"

- Svårt med generella uttalanden om kontroll och bevisning för att krav ska anses uppfyllda.
- De grundläggande principerna ska tillämpas. (Likabehandling, proportionerligt, transparent, erkännande)
- Bevisning ska vara proportionerliga (varierar i fall till fall).
- Bevisning regleras inte uttryckligen i LOU.
- Anbudsprövning innebär att anbudet granskas mot ställda krav och samtliga begärda handlingar.
- Kommunen avgör vilken bevisning som är relevant för att bedöma om krav är uppfyllda.
- Leverantören bär bevisbördan för att kraven är uppfyllda.
- Inga lagkrav att kommun måste acceptera en leverantörsförsäkran som tillräckligt bevis.
- Finns objektiva skäl att anta att kravet *inte* är uppfyllt – ställ högre krav på bevisning.
- Vad som är tillräckligt bevis avgörs ytterst av domstol.

Kontroll (KR Sundsvalls dom 2091-11)

"När – och hur mycket - behöver jag kontrollera produkter i anbudsutvärdering?"

- En effektiv kontroll lämnar garantier om att produkt som upphandlas uppfyller ställda krav.
- Verklig kontroll kan *inte* ske genom att anbudsgivaren (eller underleverantör) själv intygar eller försäkrar att krav kommer att uppfyllas.
- En verklig kontroll, om den ska fylla någon funktion och vara likabehandlande, bör utföras av någon i *förhållande till anbudsgivaren fristående person eller något fristående organ*.
- En inspektion endast visa de aktuella och möjligen framtida förhållandena men inte garantera att den vara som upphandlas uppfyller de krav som ställs.
- En verklig kontroll görs av "fristående person eller något fristående organ".
 - Beskriv att tredjepartsgranskad dokumentation krävs samt tidsfrist och kostnadspart.
 - Granskning måste vara proportionerlig och kopplad till leveranskedjans förutsättningar.
- Kommunen kan genomföra utökad kontroll – "Dokumentation granskad av en oberoende tredje part", och kräva tredjepartsgranskade bevis efter rimlighetsbedömning.

Utökad kontroll - "Dokumentation granskad av en oberoende tredje part"

Exempel: Producent säger sig uppfylla ett visst krav i produktionen, men varken certifieringssystem eller annat regelverk styrker detta. Då kan dokumentation begäras som är verifierad eller granskad av en oberoende part begäras, ex. revisor eller annan granskare.

- Granskning av oberoende part vanligast vid uppföljning av kontrakt.
- Granskning behöver inte omfatta samtliga produkter på kontrakt utan kan göras på beskrivna delar av sortimentet eller på enskilda produkter (riskbaserat).
- Finns trovärdig certifiering/märkning bör det kunna accepteras som tredje part.
- Granskning av oberoende part avser inte platsrevision.
- Möjlighet till platsrevision ska tydligt framgå av avtalet samt att uppgifter och dokumentation som behövs för kontroll ska tillhandahållas (ange tidsfrist och kostnadspart).

Leverantörsförsäkran pannkaka

Ursprung

UpphandlingsmyndighetsBevis	Gäller råvara/or eller ursprungsland	Utfärdaddatum
Ansvarfull antibiotikaanvändning - kött och mjölk, 11398, Bas	Leverantörsförsäkran, Mjök, Sverige.	2021-02-23
Betesdrift - mjölk, 10429-1, Bas	Leverantörsförsäkran, Mjök, Sverige	2022-02-03
Ej stråföroreningssmedel, 10383-1, Bas	Leverantörsförsäkran, Vetemjöl Sverige	2021-02-23
GMO-fri vara, 10386, Bas	Leverantörsförsäkran, vetemjöl Sverige	2021-02-23
Grovfoder till kalvar - nöbbött och mjölk, 11385, Bas	Leverantörsförsäkran, Mjök, Sverige.	2021-02-23
Hälsövernäring och förebyggande djurhälsa - mjölk, 11449, Bas	Leverantörsförsäkran, Mjök, Sverige.	2021-02-23
Foder utan GMO-innehåll, 10422-3, Spjuspets	Leverantörsförsäkran, Mjök, Sverige	2022-02-03
Hälsöredovisningsystem, 10898-1, Spjuspets	Leverantörsförsäkran, Ägg Sverige	2021-02-23
Kadmiumhalt i produkten, 10373-1, Spjuspets	Leverantörsförsäkran, Vetemjöl Sverige	2021-02-23

Leverantörsförsäkran pannkaka

Ursprung

Råvaruursprung

Vetemjöl
Ingrediensandel: 21,2%

PLUKTSKOD
00000000
FRAN000

Råvaruursprung

Ägg
Ingrediensandel: 21%

URSPRUNGSLAND
Portugal

Upphandlingsmyndighetens hållbarhetskriterier för produkten

UpphandlingsmyndighetsBevis	Gäller råvara/or eller ursprungsland	Utfärdaddatum
Ansvarfull antibiotikaanvändning - kött och mjölk, 11398, Bas	Ekologiskt certifikat, Mjök - Belgien	2024-01-04
Ej stråföroreningssmedel, 10383-1, Bas	Ekologiskt certifikat, Vetemjöl - Frankrike	2024-01-04
EU-ekologisk vara, 11009, Bas	Ekologiskt certifikat, Vetemjöl - Frankrike	2024-01-04
EU-ekologisk vara, 11009, Bas	Leverantörsintyg, Mjök - Belgien	2024-01-04
GMO-fri vara, 10386, Bas	Ekologiskt certifikat, råvaruspecifikation, Vetemjöl - Frankrike	2024-01-04
Ansvarfullt producerad fodersoja, 11113, Avancerad	Ekologiskt certifikat, Leverantörsintyg, Ägg - Portugal	2024-01-04
Antibiotikaförskrivning, 10416-1, Avancerad	Leverantörsintyg, Ägg - Portugal	2024-01-04
Ekologisk vara - tillägg kyckling, höns och ägg, 10448-4, Avancerad	Ekologiskt certifikat, Ägg - Portugal	2024-01-04
Ekologisk vara - tillägg mjölk, 10450-2, Avancerad	Råvaruspecifikation, Mjök - Belgien	2024-01-04

Uppföljning bygger på information i hela värdekedjan

- "Vems ansvar är det att se till att all information om en produkt är korrekt? Är det producent, underleverantör eller leverantör/grossist?"
- Producent: ansvarar för korrekt information om sin råvara/produkt.
- Underleverantör: ansvarar för korrekt artikelinformation om sin produkt.
- Leverantör/grossist: ansvarar för att krav är uppfyllt med "lämplig dokumentation" i upphandling.
- Leverantör på avtalet har bevisbördan för all information.
- Stöd: Myndighetskontroll som följer upp lagstiftning.
 - [Provtagnings och analys i offentlig kontroll - Kontrollwiki \(livsmedelsverket.se\)](#) (riskbaserat)
- Stöd: Certifierings- och märkningsorganisationer som följer upp att regelverk följs. (riskbaserat)
- Uppföljning är ett ständigt förbättringsarbete och aktörernas delade ansvar.

Bevis i uppföljning – beställningsarbete zon 3

- Upphandling i zon 2:
 - Bevis inte reglerat i LOU utan av rättspraxis
- Avtalsförvaltning och beställningsarbete i zon 3:
 - Bevis kan regleras genom avtalsrätten.
 - Stor frihet att utforma avtal mellan partner.
 - Vad är tillräckligt bevis för en rättssäker, effektiv och kostnadseffektiv affär?
 - Preciserat vad uppföljning "är" i ditt avtal!
- Uppföljning är ett samarbetsprojekt i hela värdekedjan.

Tack!

Mer inspiration och vägledning hittar du på vår webbplats

upphandlingsmyndigheten.se

Frågeservice

Telefon, måndag – torsdag kl. 9-12
On line, dygnet runt

 @uhmynd

 Upphandlingsmyndigheten

 @upphandlingsmyndigheten

 Upphandlingsmyndigheten

